

zésével egy-egy vidék lelki életét alakítják át és — ami korunknak egyik legégetőbb problémája — a társadalmi kérdést a szociális szervezéssel igyekeznek megoldani. Eppen Szegedről indult el ennek a mozgalomnak két lelkes apostola, akiknek műve jelenleg mint Magyar Dolgozók Országos Hivatásszervezete felkarolja az ipari-kereskedelmi, agrár és értelmiségi munkásságot. Jelszavuk: Isten, Haza, Kenyér. Isten mindennek felett, Haza mindennek előtt, igazságos Kenyér minden áron! A dolgozók érdekvédelmi tömörülése ez és mozgalmuk már is több eredményt tud felmutatni a munkásság méltányos igényeinek orvoslása terén.

Ennek a nagyhorderejű és céltudatos nevelői eljárásnak ismertetése során Mester János a pedagógiának minden életjelenségére kiterjeszkedő feladatából indul ki. Így értelmezi a nevelés legsajátosabb célját, mely az emberiség öntudatát akarja kialakítani és ennek megfelelően tevékeny értékválósításra képesít. Gondolatmenetének vezérelve a Jézustársaság pedagógiai eljárásának lélektani felfejtése és egyben megokolása annak a művelődéstörténeti ténynek, hogy miként ölelte fel a rend tevékenysége a kulturális életnek szinte valamennyi megnyilvánulását. Az író pedagógiai világnézetnek alapja a vallás és a nemzet. Ez adja meg tanulmányának a metafizikai jelleget és ez biztosítja egyben az immánens értékeszmék fontosságának felismerését és méltatását is.

Vissy József dr.

Ifj. Zibolen Endre: Szociális érés az iskolában. Budapest, 1939. 187 oldal.

Az én-iségre túlságosan érzékeny, ösztönösen önző kisgyermek az iskolába lépéskor újszerű és feltétlenebb szociális közösségbe kerül, mint volt a család körében. Az elemi és középiskola tehát, amely a gyermek és ifjú életének benyomásokra legfogékonyabb éveit foglalja magába, elhatározó szerepet visz a növendékek szociális lelkületének, emberszemléletének és ezáltal társadalmi értékélményének kialakításában. Azok a személyi és tárgyi körülmények ugyanis, amelyek eddigi életének dédelgető kísérői voltak (családtagok, otthon, játéktér, stb.) most nemcsak kibővülnek, (tanító, diáktársak, iskola stb.), hanem más természetűekké válnak. Nem okvetlenül alkalmazkodnak a gyermek óhajához, kényekedvének pedig eleve ellenszegülnek és korlátozzák azt. Így kezdi a gyermek homályosan sejteni, hogy van egy fellette álló közösség, amelynek szabályait ő is köteles tiszteletben tartani, ha a társaság zavartalan életmenetét nem akarja megbolygatni, ellenkező esetben ugyanis szigorú megtorlást von magára. Ebben látja Zibolen az iskolának első szociális tartalmát; a növendék lélekközösségi viszonyba lép vele és hal-kan, de ösztönös biztossággal jelentkezik tudatában a szociális igazság elvének fogalma. Az iskolai évek folyamán a tárgyi környezet alig fog már bővülni, ellenben a személyi környezet állandóan változik, tudatosabbá lesz és elhatározó befolyást gyakorol a fejlődő ifjú lelkületére.

Első foka ennek a szociális hatásfolyamatnak a személyes tekintélyek feltétlen uralma. A tanító képviseli a gyermek számára az első maradandó idegen tekintélyelvét, s az osztályban kényszerül rá a gyermek, hogy nagyobb embercsoportban mások felfogását, óhaját is tekintetbe vegye. Kiváló alkalom erre a játék. A mai kísérleti lélektan megállapításai szerint nem kétséges, hogy a játéknak mint mozgásnak nemcsak biológiai szerepe van a gyermek fejlődé-

sében, hanem karakterológiai jelentősége sem mellőzhető. A játék nem mellesleges tevékenység, hanem az élőlény előgyakorlata a későbbi hivatásával járó különféle testi, szellemi erőfeszítéseknek. A játék tehát a közügyesség, hajlékonyság stb. mellett kifejleszti a növendékben azt a közösségi öntudatot és egymásra-utaltsági érzetet, mely nélkül egészséges társadalmi élet el sem képzelhető. Hiszen a játékban kezd a kis emberpalántában először bontakozni a jellemrajzok egész sora: bátorság, leleményesség, önfeláldozás, irányító készség, képzelőerő, rendszeretet, öntevékenység s ezek során jelentkezik a sikeres tevékenység állandó velejárója, a jólégyzett munka öntudata.

A közösség igazi uralma a 9–12 éves gyermek lelkében válik tudatossá és készséggel rendeli is magát ennek szolgálatára. Hajlamos a csoportalakításra egy-egy osztályon belül. Kialakul az osztályszervező, irányító vezetőfiú eszméje. Szívesen vesz részt a csoporttevékenységben. A rábizott tisztséget büszke felelősségtudattal látja el. S ezzel eljut a szerző az ifjúkor legkényesebb idejéhez. A kamaszkor elején a növendék lelki világa a fakadásnak minden feszülését, vajúdását magán hordozza. Ekkor jelentkezik a tudatosabb közösségi érzés. Az osztály belső életét látó szemmel figyelő pedagógusok ilyenkor veszik észre az osztálytudat sarjadását. Ha akad közöttük egy-egy vezetésre-termett fiú, aki testi vagy szellemi kiválóságaival szuggesztív hatást tud gyakorolni a többire, azt készséggel fogadják el vezetőül. Meghitt, de sajátos jellegű barátságok kialakulásának kora ez, mikor a belső problémáktól feldúlt lelkű fiú sóvárog egy bizalmas társ után, akinél megértést talál. Zibolen megkezdett gondolatörát így folytathatnók: A lelki meg-nemértettség nyomasztó súllyal nehezedik a kamaszfiúra. Kedélyvilágát a visszavonultság jellemzi; öntudatát homályos érzések töltik el, és szinte terhére van önmagának. Pedig a „kiegészülni vágyás“ a szó legáltalánosabb értelmében épen a kamasz fiút fogja el. Erről a töröl sarjad a diákszerellem is. A könnyelv ezeket az érzéseket az erotika gyűjtömedencéjében fogja össze. Lélektani szempontból fedi ezt a belső epedést, a platonii erősz szónak eredeti jelentése is. Ez ugyanis teremtő, ünformáló vágyakozást jelent a megsejtt eszmény felé. Az ifjú törekszik az erősz ihletésére hasonlóvá lenni, megközelíteni a távoli Ideát. A Jó, a Szép, az Igaz iránt való belénkoltott vágy kap tehát kifejezést az erőszban, mely az eszmény-szomjas ifjút a belső gravitáció késztetésével úzi a távoli Tökéletesség felé. — Ugyanekkor kezd jelentkezni a kamaszkornak önállósuiási törekvése is. Az alanyi állásfoglalás kora ez. A szociális érzés fejlődése ezáltal veszélybe kerül. Megbemlik az osztályhangulat korábbi egysége.

A tárgyias-állásfoglalás kezdetei, melyek már a szociális világnézés tisztulását jelentik, a gimnázium felsőbb osztályaiban észlelhetők. Ezt a kort a szociális típusok feltünése, az osztálybecsület, becsületszó és a közösséggel szemben való részvétellejesebb magatartás jellemzi. Az iskolai szociális nevelés célja tehát az, hogy elsegítse a növendéket a környezetnek objektív-szellemi alapon való értelmezésére. A jogérzéknek és lovagias önzetlenségnek sok megnyilvánulását figyelii meg a szerző a nagydiákok feljegyzéseiber vagy kérdőives válaszaiban. Ezek alapján állítja ugyanis össze Zibolen az

ifjúvá serdült felsős diákok szociális életszemléletének sudárbaszökkenését. A tárgyilagosságot állásfoglalás kezdetével a növendék az iskolát egyre jobban a maga nemzeti hivatása szerint látja és értékeli. A tanár és diák viszonya is sajátos útszíneződésen, sőt elmélyülésen megy keresztül. Ezen a fokon a tanár többé már nem csupán a „felsőbbség” képviselője, aki tekintélyével fegyelmez, hanem aki épen bővebb élettapasztalása által az atyai jóbarát és bölcsőbb tanácsadó hivatását tölti be.

Elméleti alapvetéssel, de a teória tételeit csupán keretként használva tárgyalja Zibolen a közösségi élet gyakorlati jelenségeit, értékeit és nevelő vonatkozásait. Bőszempontú problémalátáson alapuló fejtegetéseit azonban sokszor homályossá teszi a céhbelleknél gyakran észlelhető, elvont, tudományosságra törekvő formanyelv.

Visy József dr.

Dr. Schmidt Ferenc : A mai leány. (Budapest, 1940 99 old.)

Klages L. a mai karakterológia egyik legismertebb és legnagyobb hatású elmélkedője többször utal arra a tényre (Grundlagen der Charakterkunde), hogy a lélektan és jellemtan szoros kölcsönhatásban kell álljon egymással. Az a lélektan ugyanis, amely igényt tart a személyiség belső jegyeinek megállapítására, nem merülhet ki a tapasztalati pszichológia vagy még kevésbé a pszichográfia tételező megállapításaiban. Szükséges tehát, hogy a tisztán leíró jellegű tudomány megfelelő normatív útszíneződésen menjen át és így egyoldalú dogmatizmusa feloldódjék az alkalmazott személyiségtan gyakorlati megállapításaiban. Ez a még kibontakozásra váró jellemlelektan lesz a nevelők igazi tájékozódási pontja, vagyis tudományunk filozófiája.

Az ilyen értelemben vett jellemlelektannak egyik nélkülözhetetlen eszközei a *tesztek*, kérdőívek és egyéb megfigyelési, kísérletezési módzatok, amelyek — lehetőleg észrevétlenül — nyilatkozásra bírják a növendéket, hogy aztán ebből a spontán megnyilatkozásból típusokat állapíthassunk meg lelkületük, vérmérsékletük megjellegzésére. A tapasztalónak ez a módja természetesen mindig csak közvetett marad, de a tapasztalati anyagnak módszeres feldolgozása elsegít egy valószínű szintézishez, amelyben egy-egy életkornak vagy osztálynak típusokba tömöríthető lelki arcvonásait kapjuk meg.

Ennek a kísérleti és jellemvizsgáló munkának elvégzésére vállalkozott Schmidt Ferenc, amikor különböző iskolákban 1566 serdülő és nagyleány között tömegvizsgálatot rendezett a következő módon. Előzetes kísérletek alapján kipróbált ingerszavakat adott fel a növendékeknek, melyekről azoknak le kellett írniok, mi a velük kapcsolatban felmerülő közvetlen gondolatuk vagy őszinte, spontán véleményük. A vizsgálatnál ezek az ingerszavak szerepeltek: Család. Sport. Leány. Házimunka. Tánc. Tudomány. Anyai gondok. Pender. Színház. Fiú (Férfi). Közéleti szereplés. Háziaság. Divat. Feleség. Mozi. Férj. Áhítat. Barátság. Játékbábú. Női eszmény. Körülrajongás. Gyerek. Vénlány. A nő életcélja. Csalódás. A feleletek nagy tömege miatt a szerző jelen értekezésben csak négy ingerszóra kapott válaszokat dolgozta fel és a kapott feleleteket tipizáló csoportokba foglalta.

1. *Fiú, férfi.* A válaszok legnagyobb hányadát (főleg a bakfiskor elején) még a fiúk lebecsülése jellemzi: ürügyek, beképzelték, hencegők, elbiza-